

גיליון מקיף לבירורי הלכה ומנהגה

אליבא דהלכתא

גיליון מס' 1
עבת תשס"ו

בגדיו

בירור הלכה

בירור הלכה אליבא דהלכתא

עין הלכה

פוליונים מחקרים בלכה

האיר המזרח

הארות ומראי מחקרים

בשטח המזרחי עניני המזרח

לאמתה של הלכה

בירור ענינים מחקרים

בשטח המזרחי עניני המזרח

הארות ומראי מחקרים

מדרש הלכה

הלכה אליבא דהלכתא

תשובות ופסקים

בירור ענינים מחקרים

בשטח המזרחי עניני המזרח

המנהג וטעמו

בירור ענינים מחקרים

בשטח המזרחי עניני המזרח

פניני הלכה

ליקוטים פנינים בלכה

הארות ומראי מחקרים

הוראת הלכה

פוליונים מחקרים

בשטח המזרחי עניני המזרח

חקר הלכה

מחקר בלכה

הארות ומראי מחקרים

גבי הלכה

ליקוטים פנינים בלכה

הארות ומראי מחקרים

הערות והארות

הארות ומראי מחקרים

בשטח המזרחי עניני המזרח

רשת כוללי ערב

הרה"ג מרדכי קרליבך שליט"א
רו"ח תורת ופאל - אהבת שלום

בגדרי חובת ברכת התורה כל יום ובדין המברך ברכה"ת וחישב שלא תעלה לו אלא לשעה

על שכן זה ואל על שכן זה, ובפי שיטתו.

הנה רבינו יונה ברכות יא: [י] כתב דין יסודי בכל יום ויום חייב מסיים לעצמו אכתב בדיון דתת הליכה הולך אחר היום, בדכתיב הליכתו ביום וליילה, ובדכתיב בן להדיא בירושלמי דמי שלא למד חוק לימודו ביום יכול ללמוד בלילה, [ובמסקנים במבואר דיון שבער הליכה הרי"ו לא יוכל לתקן כיון שביטל לימודו] וענינו ביאר מה שמבכרין ברכות התורה כל בוקר, עכ"ל.

מעתה, דכל יום הוא מחייב לעצמו מאחר דכל יום היו קראה של תורה מחייבת לעצמה, ואך דמים יכול ליפטר בברכה אחת, [וענינו ברכות יא: (ד"ה שכבר) דכל טאל הדין דעתי מדינת נפשו בברכה קדושת] ודין ברבתי יונה שמה בזה] אכן בזה שפיר מהני מחשבתו שלא לצאת ירח בברכה האשגות וזה שכתב המרא דמאחר שחוקי חכמים לכך כל יום, אי ע"כ כוונתו בברכה שלא תמסור אלא ליום ולילה, וא"כ הדין דעתי חייב בברכה כל יום לפי דבאמת הוא חייב מחמתו אך בדרך היום עצמו שחלל קראה אחת היא ובכרה אחת היא, בזה כתב בבאור"ל דלא חלק במחשבתו.

וכן לענין ציצית, דאם מחשב שלא תעלה הברכה אלא עד חצות בזה ודאי לא מהני מחשבתו לחייב בברכה על הציצית בחצות כי הנה עיקר תקנת ברכת המעשרות היא על מעשה המעשר, אך על מצוה בלא מעשה ליכא חובת ברכה, [במבואר בדברי יוסף ארי"ה סי' י"ט דמי ששכח ללמד בבית שיש שם מזוזה אוט מברך, וכן הכרזו לדעת הגר"א סי' ס' בסופו, [וזהו דלא כדעת הרא"ה שם שהענין ליום בבית שיש מזוזה אכן אב"ד לומר בבית שיש שם מזוזה].

מברך במקום ששטח סלילי, דבזה חלה עליו חובת ברכה מחייבת, כיון דיש כאן מעשה מצוה מחייבת, ואך דכאן למסור מן הברכה שטח שכבר ביוך תחילה, בזה ודאי מן הדין דאם חשב שלא תמסור ברכות למעשה מצוה זו מהניא מחשבתו ודין לכך שוב, ויחא מאד דברי הבאור"ל לענין הלכות סלילי אחי בית המדרש.

ושעתה נראה לענין ברכת התענית, דהנה כ"ח ד אריה לא ח"א סי' ב' סק"ו, והדין בין ברכת התענית ששטמברך על מאכל האוכל עד אחרון מאכל ועוד מאכלין מאתה הברכה, דעיקר הברכה מסמלת על מה שלפניו בעת הברכה, וזה שישל לאכול עוד על סמך ברכה האשגות, אין זה שטח עיקר הברכה חילול עליוהו במסמים, כיון דלא היו למבד בעת הברכה, אלא בדעתו לאכול תלמיא וי"ד נקבע באכילה אחת ענדה אחר הברכה, וכתב בזה בין ברכת התענית לברכת המעשר, בדברית המעשר אין הברכה נאמרת רק על הרצצצצ שלפניו, וע"כ דכל מה שדעתו לאכול בכלל איננה זו, נפגמ דעיקר המנהג דעתי לאכול שמי ליה לאכילה אחת, ומסימיל נפטר בברכה קמיתא, אך ברכת המעשר שאני לפי דכל מה שהיה צריכה ברכה ופה דמריי ברכת המעשר על שחזרת עומת אף לשאר הענינים שחלל לפניו, הא שטח דמריי דברכה תחול עליהו.

ומעתה מחשבת הייב קאמית התבואות שזר על המריי דמי שדעתו לאכול ל' אגוזים אין יכול לחלק במחשבתו שלא תעיל הברכה אלא לאגוז אחד, דאם שמה שזכרתי על שאר האגוזים הוא מדין גרידת האגוז מחייבים ברכה לעצמו כלל משא"כ בברכת המעשר נקטן שזכרתי שם עושות, דבאמת כל שחשית עוף מחייבת ברכה לעצמה, ואך בברכה אחת מהיה לכולם, בזה כיון שחלק במחשבתו שלא תמסור ברכתו אלא עוף אחד שפיר מהניא מחשבתו.

חנני ורבי בית המראה
שע"י ישיבת "חברת אהבת שלום"

בעניני שיעור שינת קבע לעניני ברכות התורה ובעניני סוף זמן ברכות השחר

בזה, ושתלי אם חוששין לדעות דאפשר לכך גם בילה א"כ לא היו זמן נרמא, וא"כ אפילו אם נקיל כחשטנ"ב עד חצות אולי בנשים רק עד ד עשות כיון דלא מחויבות.

ועוד ד עשות כיון דלא מחויבות.

הענין קשה להכריע בענין זה, ולכתחילה ראי' לנהוג כאור לענין, והנהגה כן מעלים אין מוחין בזה מאחר שכן הכריע המנהג בברכה בבאור הלכה שם ושאר פוסקים.

ולענין גמים מפורש בגמ' סימן מ"ו פ"ד ד ששכרבות ברכות השחר, ודין לומר דאין אם ברכות השחר חן מצוה שהחן גרמט, כיון שזן ברכות שבו והדיא, לא נאסד בברכות אלו שזן סכאות אף שהחן גרמן, ובכר ידוע שרגשים הספידיות נהגו בפסק השחר וזהו וידיא דקיי"ל כ"ת שגשים מברכות על מצוות עשה שהחן גרמן, וכן נהגו.

שוב לכרך אירכ, דיון שטח זה אין לה ברכה צריך לכרך שוב. ונראה לחלק בין ברכת המעשר שצריקה על מעשה המעשר, וכל שעה שהיא לבטא ציצית הדי מעשה מצוה זו שעתה שחזרה עשית בברכה קדושת לה, באופן דאם כיוון טאל תועיל ברכותו אלא עד שעה מסוימת, וא"כ כל מעשה שטח זה אולי אין להם ברכה, משא"כ בברכות התורה, דאין כל ד"ת שעתה ברכה, אלא חובה היא לשבח את הקב"ה סרם שנקרא במורה [כלל הרמב"ן מ"ע מ"ו למענין] וא"כ לא מהני מחשבתו שלא תעיל אלא לד"ת זה, [וכעין זה כתב בדבר אברהם ליישב קושיות לשם ברכת התורה אין מעכבת, הרי בברכות טו שטעם דכל ברכה שהיא מדאורייתא היא מעכבת בהמצוה, ודין בברכה התורה אינה אלא שבת על חצותה, ודאי אין מעכב].

ברם להיפוך הגמור מזה מצינו, דהנה כתבו בגמ' ובס"ד בס' תיר"ט דמי שנשכח לומר ויברך בה, וא"כ יש לאכול הרי"ו מברך שוב ברכה מסוכת, וזהו לפי שזכרתי שלא תעיל ברכותו אלא עד שעה שאכל, והמב"א שם סק"ד תמה דאם מי שיש לו ציצית בגדו ומחשב שלא תעיל ברכות אלא עד חצות, כי ידור ויברך בחצות ברכת המעשר עכ"ל, ולכאורה זה פותר לבדדי בבאור"ל ת"ל דעתו דמדין מחשבתו, ובדין דאם ששכח דאם כלל ס' סק"ד הקשה דמדין מהני שטח, שהרי בס' תיר"ט ובס' מ"ו כתב המב"א דאם היה נשיר כל הלילה חוזר ומברך ברכת התורה, כיון שחשב בדעתו שלא תעיל ברכת התורה אלא ליום ולילה, ולכן בברכה מברך שוב עד דאם צריך ללענין טאל תועיל אלא עד שעה מסוימת, וכ"ז היפוך הגמור מה"ל, דלענין ברה"ט יכול לבין אולי לענין ברכת המעשר אנו יכול לבין.

ובס"ד חזק יד"ר סי' ר"ט הביא פלג' הראשונים בדין השוהט כמה שעות, וזהו ענין לענין, האם צריך לכרך ברכת המעשר שוב שכתבתי מחצות לו, [ד"ה סח] כתב שיש מדקדקים שאם מה צריך לכרך, כמו שאמרנו שם דאם ס' בין תפילה של י"ד תפילה של רש צריך לכרך שוב, ועשית חולין כ"ז, [ד"ה ובס"ד] וכתב המב"א דטוב לבין מתחילה שאין דעתו למסור בברכות אלא עד שיעבר, ואז אם ישחוט שוב צריך לכרך.

ונתבואות שזר יד"ר שם סק"ד וסק"ג השיעור עליו דברכה לבטלה הוי, הגע עצמך אם היו מנמיכים לפניו ל' אגוזים ודעתו לאכול כולם, האם יוכל לבין שזכרתי תעלה על על אגוז אחד, ואך יברך על כל אגוז ברכה, או דאי ברכה לבטלה, וכן מוכרח במסקנים שחשבו האך להשלים ק' ברכה בשבת, וזה המצוה לכרך ולמנון טאל תועיל הברכה אלא על אגוז אחד וכדומה.

ובס"ד סי' תעיר חקר נטעם מה שמבכרין ד ברכות ד' כנסות, וכתב דהוא לפי דהוי כנסתה טאל תועיל ברכה אלא עד כוס שלאחרי, ומתבאר סי' י"ט סי' תמה דהוא על אגוז אחד, ואך יברך על כל סבת דכנסות דהוא מדין נפול מפתת ציצית חכמים, ובכנסות שלמה דאי סי' י"ח תמה דהוא בדעתו לטעות עד, אלא שטעם דכנסות הדין דבאמת מהניא כוונתו טאל תועיל ברכה אלא עד כוס שלאחרי.

והנהגה כ"ז, דבמסקנים שצריק הדין לכרך ברכה לעצמה, ואך שהוא נמסר בברכה אחת על כל מעשה, בזה שפיר יכול לחלק במחשבתו דאין מחשב לצאת ידי חובת הברכה לפעוה השניה, אך כל זה חזק אם המצה הענינה מחייבת ברכה לעצמה, אך במסקנים שחלל נמסר בברכה אחת בזה אינו יכול לחלק במחשבתו טאל תעלה הברכה אלא

בירור הלכה

אינא בברכות יא: דע"ך לבין ברכת התורה, ואם לא ביין ברכת התורה והתפלל נמסר באהבה רבה, ובכח"ס שם [ד"ה שכבר] הביאו בשם הרמב"ם דהיינו דאם אנו שנה על אחר, אבל אם לא שנה על אחר צריך לכרך שוב ברכת התורה, ובשאר סי' מ"ד מ"ד נסתפק אם קרא קריט אחר אהבה רבה ולא שנה על אחר אחר התפילה, אם בברכה אהבה רבה ועלה לו בברכה התורה.

ולדעת אנו לא בריך לפני התפילה אם חזר ומברך אחר אהבה רבה, כתב הגר"א בסרם מ"ד דבמסקנים נראה דאם לא שנה על אחר צריך לכרך ברכות דקריש לא מקיף לימוד, בפסקות הירושלמי, והובא בבאור"ל שם, ואולי הפס"ק באור"ל סי' ג"כ במשכנ"ד סק"א כתב דמסק"ק אין לכרך בברכות אחר אהבה רבה אם קרא קריש על אחר, וזהו כ"כ מ"ב שם, [וצ"ע להלכה למעשה כי הדין בבאור"ל שחזר משכנ"ד].

ובמסק"ק סי' כ"ב שם כתב דטוב לבין בשעת אהבה רבה טאל לצאת ידי חובת ברכת התורה, ואז אנו יוצא ידי חובת, דאך למ"ד דמעות אירצ כוה, מ"מ שכתבין טאל לצאת לכרך אנו יוצא ידי [אמנם דעת הרשב"ם דאך במסקין טאל לצאת יוצא, והוא ברבתי ענה ברכות יב: (ו) ובר"ה ר"ה כן, וכן נקט במרא ר"ה כתב ור"ה לב, אלא דב"י אר"ה כי תפסק סק"ק הריעו עליו בדברי].

ובבאור"ל השיעור על המב"א וי"ל לענין ציצית בזה, למש"כ המאמר מרדכי שהטעם שזכרנו באהבה רבה לפי שאהבה רבה נאמא היא ברכת התורה, ושכן הוא בירושלמי פ"א וברכות שיקרא שם לאהבה רבה ברה"ט כי קריש נמי תורה היא א"כ אין יכול לחלק הנהגה לשניהם, דהיינו לענין קריש יכוין שזכרתי זו תהי' לשם ברכה עילית, ולענין שאר דברי תורה יכוין שזכרתי זו קראה ע"מ שלא לצאת בה ברכת התורה וכו'.

ותפסות הביאור הלכה עצר, דהלא מבואר במסקנים דיכול אדם לבין בברכת המעשר שטח עליו על שעה מסוימת, ובפי שיטתו, וא"כ שפיר יכול לבין טאל תעלה לו ברכת התורה אלא עד אחר התפילה, ומסימיל נפגמ שטח עליו בברכה זו עד חצות סלילי.

דהנה במרא סי' תד"ד בהקדמה ובס"ד מ"ד סק"ב כתב בדין מן שהיה נשיר כל הלילה, האם צריך לכרך ברכת התורה, דיש שלא שני הדין אף כאן הפסק ונמסר בברכה שכבר אשתלל וזהו מה שמבכרין במסקן [ברכת התורה] הדין, משום שקבע חכמים ברכה זו בכל יום ויומיא דשאר ברכות השחר וכו', ואף שלא שני כמסארי הדין צריך לכרך טאל היה דעתו למסור רק ליום אחד כדחשבת חז"ל וכו' עכ"ל, [אמנם בש"ע חרב הכה דברי הרא"ה דמה שצריך לכרך כל בוקר הוא לפי דחכמים חקיינו בברכות השחר, אכן הדין מפורש בדברי הרא"ה שהיה משום דאין כוונתו למסור, [אמנם דמעות המראה בזה להוסיף דיון שחייב מדרגת לכרך בדין ברכת השחר, הרי משה גם מסויין טאל למסור את התורה אלא עד הבוקר, וע"מ דמעותה אף בפסק חייב לכרך בדין מוסק דאורייתא] וכו'.

גם צ"ע דבבאור הלכה סי' ח' ס"ד כתב לענין הנכנס למרחץ וחזר ולבטח הציצית דמסק הוא אם צריך לכרך שוב, דאפשר זה היה הפסק בפעוה ציצית וכתב דאם שיוכין טאל יפסור הברכה את פאות הציצית אלא עד שעה שזכר מדין המרחץ, ואז יכול שוב לכרך על הציצית בוקר, הדי להדיא דאם מחשב טאל תעלה לו אלא לשעה אחת צריך

הוראת הלכה

טאל בטעור סי' מ"ד סי' יא הביא מחלוקת בענין שינת קבע ביום, האם חוזר ומברך ברכות התורה, ויענין בסוד דכתב דאם רגיל להתנבנם מיושג על אגילי ידיו הדי שינת ארץ, משא"כ שינת קבע על מיתוה הדי הפסק, ויש לענין אם יש שיעור זמן לשינת קבע או אן אפילו כל שחזר הדי קבע, וכמו דמדין בענין שינת בתפילת דאין קבע לשינת [ולשיתת התוס' והראשן וכן דעת הרא"ה הדי כ"ז חולק נאמה אמה שחזר מיתו מדרק].

וכן יש לענין שינת בילה בלילה דשינת ארץ לא הוי הפסק רק שינת קבע, האם יש בזה שיעור זמן.

השכחה עיי' שורע סימן ד' סעיף ט"ו ובביאור הלכה שם [ד"ה דוד] הביא רבי השיטת בענין שעה ביום, עיי' שורע, ונאם לרה"ט ומסקנים מה חשיב שינת ארץ, לכך נראה שזה נטעם של חכמי חזרתי שפסקו

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן ההלכה
אליבא דהלכתא - 01 חברת אהבת שלום עמוד מס': 1 הודפס ע"י אוצר החכמה

11

